

Sygn. akt III AUa 1020/12

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 25 października 2012 r.

Sąd Apelacyjny we Wrocławiu

Wydział III Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący:	SSA Jacek Witkowski
Sędziowie:	SSA Jarosław Błaszczak (spr.) SSA Elżbieta Kunecka
Protokolant:	Magdalena Krucka

po rozpoznaniu w dniu 25 października 2012 r. we Wrocławiu

sprawy z wniosku T. B.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział w L.

o wysokość emerytury

na skutek apelacji T. B.

od wyroku Sądu Okręgowego Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Legnicy

z dnia 31 maja 2012 r. sygn. akt V U 243/12

uchyla zaskarżony wyrok i poprzedzając go decyzję Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w L. z dnia 23 grudnia 2011 r. i sprawę przekazuje do ponownego rozpoznania bezpośrednio organowi rentowemu.

UZASADNIENIE

Decyzją z 23 grudnia 2011 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych oddział w L. przyznał T. B. od 12 października 2011 r., tj. od osiągnięcia wieku emerytalnego, emeryturę. W uzasadnieniu decyzji Zakład wskazał, że nie mógł ustalić podstawy wymiaru emerytury z powodu braku dochodów, wobec czego świadczenie przysługuje w najniższej kwocie, a powiększone jest o kwotę składek na ubezpieczenia społeczne rolników.

W następstwie zaskarżenia decyzji, sprawę rozpoznał Sąd Okręgowy w Legnicy, który wyrokiem z 31 maja 2012 r. oddalił odwołanie. Sąd Okręgowy ustalił następujący stan faktyczny:

T. B. urodził się (...). W okresie od 1 lipca 1977 r. do 30 września 1994 r. podlegał ubezpieczeniom społecznym rolników, w okresie od 1994 r. do 2003 r. pobierał rentę z tytułu niezdolności do pracy, od 1 maja 2004 r. do chwili obecnej opłaca

składki na ubezpieczenia społeczne rolników i podlega tym ubezpieczeniom. Sąd ustalił, że wnioskodawca wykazał ubezpieczeniowy staż w wymiarze 15 lat, 10 miesięcy i 19 dni okresów składkowych, natomiast przez 24 lata, 8 miesięcy i 16 dni podlegał ubezpieczeniom społecznym rolników.

Decyzją z 18 stycznia 2012 r. organ rentowy przeliczył od 12 października 2011 r. emeryturę wnioskodawcy. Podstawę wymiaru świadczenia ustalono z wynagrodzeń obejmujących 10 lat kalendarzowych od stycznia 1995 r. do grudnia 2004 r. Wskaźnik wysokości podstawy wymiaru wyniósł 1,44%. Uwzględniono okresy składkowe w wymiarze 15 lat, 10 miesięcy (łącznie 190 m-cy) oraz okres pracy w gospodarstwie rolnym w wymiarze 9 lat i 2 miesięcy (110 m-cy). Do emerytury uwzględniono część składkową świadczenia rolniczego za okresy pracy w gospodarstwie rolnym, tj. za 24 lata, 9 miesięcy i 16 dni.

W tak ustalonym stanie faktycznym Sąd I instancji, uznał, że organ rentowy dokonał prawidłowego wyliczenia wysokości emerytury wnioskodawcy. Brak było możliwości obliczenia podstawy wymiaru świadczenia z kolejnych 10 lat kalendarzowych, wybranych przez zainteresowanego z ostatnich 20 lat kalendarzowych poprzedzających bezpośrednio rok, w którym złożył wniosek o emeryturę, tj. z lat 1991-2010, bowiem ostatnie zatrudnienie wnioskodawcy ustało w 1980 r.

Z tych względów organ rentowy uzupełnił okresy składkowe wnioskodawcy w wymiarze 15 lat, 10 miesięcy o okresy pracy w gospodarstwie rolnym w wymiarze 9 lat i 2 miesięcy. Emeryturę zaś prawidłowo obliczył ZUS na podstawie art. 56 ustawy emerytalno-rentowej oraz art. 25 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników. Przepis art. 56 ustawy emerytalno-rentowej dotyczy osób którym przy ustalaniu prawa do emerytury uwzględniono okresy pracy w gospodarstwie rolnym określone w art. 10 tej ustawy. Świadczenie, którego wysokość ustalono w myśl ust. 1 lub 2 ww. art. 56, zwiększa się o kwotę odpowiadającą części składkowej emerytury ustalonej według zasad wymiaru określonych w przepisach o ubezpieczeniu społecznym rolników, z uwzględnieniem całego udowodnionego okresu pracy w gospodarstwie rolnym. Sąd wskazał, że określenie „z uwzględnieniem całego udowodnionego okresu pracy w gospodarstwie rolnym” odnosi się do całego okresu uzupełniającego brakujące okresy składkowe i nieskładkowe. Następnie Sąd przytoczył wprost treść art. 25 ust. 1, 3, 4 i 8 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników oraz przedstawił algorytm obliczenia emerytury wnioskodawcy, według którego organ rentowy wyliczył wysokość świadczenia w piśmie procesowym wniesionym 9 maja 2012 r., k. 19-20.

Apelację wniósł T. B., zarzucając orzeczeniu naruszenie art. 56 ustawy o emeryturach i rentach z FUS przez niezaliczenie do ustalenia wysokości świadczenia całego okresu pracy w gospodarstwie rolnym oraz naruszenie art. 233 kpc przez błędną ocenę dowodów i sprzeczność ustaleń Sądu z treścią materiału dowodowego przez przyjęcie do wyliczenia wysokości świadczenia jedynie 110 miesięcy pracy rolniczej, podczas gdy ubezpieczony udowodnił 297 miesięcy okresów pracy w gospodarstwie rolnym. Wniósł o zmianę wyroku przez uwzględnienie odwołania, ewentualnie – o uchylenie wyroku i przekazanie sprawy Sądowi I instancji do ponownego rozpoznania.

W uzasadnieniu zarzutów apelujący podniósł, że świadczenie emerytalne obliczone według art. 56 ustawy emerytalno-rentowej zwiększa się o kwotę odpowiadającą części składkowej emerytury ustalonej według zasad wymiaru określonych w przepisach o ubezpieczeniu społecznym rolników, z uwzględnieniem całego udowodnionego okresu pracy w gospodarstwie rolnym. Wnioskodawca udowodnił zaś 298 miesięcy pracy w gospodarstwie rolnym, a nie 110 miesięcy, jak wskazał organ rentowy. W związku z tym świadczenie zostało zaniżone.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja wnioskodawcy skutkuje uchyleniem wyroku Sądu I instancji i poprzedzającej go decyzji organu rentowego i przekazaniem sprawy do ponownego rozpoznania bezpośrednio organowi rentowemu na podstawie art. 477^{14a} kpc w celu prawidłowego ustalenia wysokości emerytury T. B..

Zgodnie z art. 15 ust. 1 Ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz.U.2009.153.1227 j.t.) podstawę wymiaru emerytury i renty stanowi ustalona w sposób określony w ust. 4 i 5 przeciętna podstawa wymiaru składki na ubezpieczenia emerytalne i rentowe lub na ubezpieczenie społeczne na

podstawie przepisów prawa polskiego w okresie kolejnych 10 lat kalendarzowych, wybranych przez zainteresowanego z ostatnich 20 lat kalendarzowych poprzedzających bezpośrednio rok, w którym zgłoszono wniosek o emeryturę lub rentę, z uwzględnieniem ust. 6 i art. 176. Zgodnie jednak z ust. 6 art. 15 ww. ustawy na wniosek ubezpieczonego podstawę wymiaru emerytury lub renty może stanowić ustalona w sposób określony w ust. 4 i 5 przeciętna podstawa wymiaru składki na ubezpieczenie społeczne lub ubezpieczenia emerytalne i rentowe w okresie 20 lat kalendarzowych przypadających przed rokiem zgłoszenia wniosku, wybranych z całego okresu podlegania ubezpieczeniu.

Obliczenie emerytury wnioskodawcy według powyższych zasad było niemożliwe po pierwsze dlatego, że jego ostatni okres ubezpieczenia pracowniczego ustalił w 1980 r., co oznacza, że w ciągu 10 kolejnych lat wybranych z ostatnich 20 lat kalendarzowych poprzedzających bezpośrednio rok, w którym zgłoszono wniosek o emeryturę, tj. w latach 1991-2010, wnioskodawca w ogóle nie opłacał składek na ubezpieczenia społeczne, gdyż nie podlegał ubezpieczeniu pracowniczemu. Po drugie wnioskodawca nie podlegał ubezpieczeniom społecznym przez 20 lat (a jedynie przez 15 lat i 10 miesięcy), co oznacza, że niemożliwe było obliczenie emerytury zgodnie z drugim sposobem wskazanym w ust. 6 art. 15 ustawy emerytalno-rentowej.

Dlatego w decyzji z 23 grudnia 2011 r., nie mogąc ustalić podstawy wymiaru świadczenia, organ rentowy przyznał wnioskodawcy świadczenie w najniższej kwocie 634,64 zł netto. Świadczenie to było już w ocenie organu rentowego i tak zwiększone z tytułu opłacania składek na ubezpieczenie rolne.

Następnie wobec ustalenia przez organ rentowy, że ubezpieczony w okresach od 10 września 2003 r. do 30 kwietnia 2004 r. pobierał zasiłek dla bezrobotnych, ZUS decyzją z 18 stycznia 2012 r. przeliczył wnioskodawcy emeryturę. Możliwe stało się ustalenie podstawy wymiaru emerytury z 10 lat kalendarzowych, tj. z okresu od stycznia 1995 r. do 2004 r., w ten sposób w.w.p.w. wyniósł 1,44%. Wysokość świadczenia nie uległa jednak zwiększeniu, dalej pozostając na poziomie 634,64 zł netto.

Art. 10 ust. 1 ustawy o FUS umożliwia ubezpieczonym przy ustalaniu prawa do emerytury oraz przy obliczaniu jej wysokości uzupełnienie okresów pracy okresami prowadzenia gospodarstwa rolnego oraz okresami ubezpieczenia społecznego rolników, jeżeli opłacone zostały składki na odpowiedni fundusz ubezpieczenia społecznego rolników. Są to następujące okresy:

- 1) okresy ubezpieczenia społecznego rolników, za które opłacono przewidziane w odrębnych przepisach składki,
- 2) przypadające przed dniem 1 lipca 1977 r. okresy prowadzenia gospodarstwa rolnego po ukończeniu 16 roku życia,
- 3) przypadające przed dniem 1 stycznia 1983 r. okresy pracy w gospodarstwie rolnym po ukończeniu 16 roku życia,

Okresy te uwzględnia się jeżeli okresy składkowe i nieskładkowe są krótsze od okresu wymaganego do przyznania emerytury, w zakresie niezbędnym do uzupełnienia tego okresu.

Z tego względu, że według art. 27 ustawy emerytalno-rentowej ubezpieczonym urodzonym przed dniem 1 stycznia 1949 r. przysługuje emerytura, jeżeli spełnili łącznie następujące warunki:

- 1) osiągnęli wiek emerytalny wynoszący co najmniej 60 lat dla kobiet i co najmniej 65 lat dla mężczyzn;
- 2) mają okres składkowy i nieskładkowy wynoszący co najmniej 20 lat dla kobiet i 25 lat dla mężczyzn,
- 3) organ rentowy uzupełnił okresy składkowe wnioskodawcy o okresy polegania ubezpieczeniach społecznym rolników wymiarze 9 lat i 2 miesięcy.

Uzupełnione w myśl ww. przepisów okresy składkowe o okresy pracy w gospodarstwie rolnym po 16 roku życia, lub o okresy podlegania ubezpieczeniom społecznym rolników, za które opłacono składki na Fundusz Emerytalny Rolników, Fundusz Ubezpieczenia Społecznego Rolników i ubezpieczenie emerytalno-rentowe rolników, traktuje się, z zastrzeżeniem art. 56, jak okresy składkowe.

W art. 56 zawarte są regulacje dotyczące tzw. zwiększenia rolnego. Art. 56 ust. 1 stanowi, że osobie, której przy ustalaniu prawa do emerytury uwzględniono okresy pracy w gospodarstwie rolnym określone w art. 10, oblicza się wysokość przysługującego świadczenia jako część świadczenia obliczonego w myśl art. 53, z uwzględnieniem okresów pracy w gospodarstwie rolnym, proporcjonalnie do udziału okresów składkowych i nieskładkowych w okresie stanowiącym sumę okresów składkowych, nieskładkowych i uwzględnionych okresów pracy w gospodarstwie rolnym. Świadczenie, którego wysokość ustalono w myśl ust. 1 lub 2, zwiększa się o kwotę odpowiadającą części składkowej emerytury ustalonej według zasad wymiaru określonych w przepisach o ubezpieczeniu społecznym rolników, z uwzględnieniem całego udowodnionego okresu pracy w gospodarstwie rolnym, z tym że okresy prowadzenia gospodarstwa rolnego lub pracy w gospodarstwie rolnym - bez podlegania innemu ubezpieczeniu społecznemu - po ukończeniu 16 roku życia, przypadające przed dniem 1 lipca 1977 r., uwzględnia się, jeżeli przypadają nie wcześniej niż 25 lat przed ustaleniem prawa do emerytury (art. 53 ust. 3). Według ust. 4 tego przepisu jeżeli okresy składkowe i nieskładkowe nie zostały uzupełnione okresami wymienionymi w art. 10, emerytura ulega zwiększeniu za okres opłacania składek na Fundusz Emerytalny Rolników, Fundusz Ubezpieczenia Społecznego Rolników i ubezpieczenie emerytalno-rentowe rolników. Zwiększenie to ustala się według zasad wymiaru przewidzianych dla części składkowej w przepisach, o których mowa w ust. 3.

Dodatek do emerytury lub renty z tytułu tak zwanego podwójnego ubezpieczenia, czyli z tytułu podlegania ubezpieczeniu pracowniczemu oraz z tytułu prowadzenia gospodarstwa rolnego wprowadzony został na podstawie art. 3 ust. 2 ustawy z dnia 24 lutego 1989 r. o zmianie ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników indywidualnych i członków ich rodzin oraz o zmianie ustawy o podatku rolnym (Dz. U. Nr 10, poz. 53) w celu rekompensaty za okres podwójnego ubezpieczenia. Do dnia 31 grudnia 1988 r. istniał bowiem obowiązek ubezpieczenia zarówno z tytułu podlegania ubezpieczeniu pracowniczemu, jak i z tytułu prowadzenia gospodarstwa rolnego. Od dnia 1 stycznia 1989 r. obowiązek ten ustał, o ile osoba prowadząca gospodarstwo rolne pozostawała w stosunku pracy w wymiarze czasu pracy nie niższym niż połowa wymiaru obowiązującego w danym zawodzie, albo była objęta innymi przepisami o ubezpieczeniu społecznym lub zaopatrzeniu emerytalnym, co znalazło też potwierdzenie w aktualnie obowiązującej ustawie o ubezpieczeniu społecznym rolników (zob. art. 16 ust. 3 tej ustawy). Opłacanie składek na ubezpieczenie społeczne rolników jest dostateczną podstawą do dokonania zwiększenia świadczenia o kwotę odpowiadającą części składkowej emerytury lub renty rolniczej obliczonej stosownie do przepisów o ubezpieczeniu społecznym rolników, przy uwzględnieniu całego wykazanego okresu pracy w gospodarstwie rolnym.

Na tle powyższych rozważań Sąd Apelacyjny doszedł do wniosku, że organ rentowy niewłaściwie obliczył jednak wysokość emerytury przysługującej wnioskodawcy, bowiem z pominięciem art. 57 ust. 7 ustawy o FUS, który stanowi, że emerytury, o których mowa w ust. 1-4, wypłaca się z Funduszu, z tym że koszty tych emerytur podlegają odpowiedniej refundacji:

- 1) w części odpowiadającej zwiększeniu o część składkową w wysokości obliczonej zgodnie z ust. 3 i 4 - z funduszu emerytalno-rentowego określonego w przepisach o ubezpieczeniu społecznym rolników;
- 2) w części odpowiadającej podwyższeniu do kwoty najniższej emerytury - z budżetu państwa.

W tej ostatniej sytuacji - zdaniem SN wyrażonym w wyroku z dnia 4 lutego 1999 r., III ZP 38/98 (OSNAPiUS 1999, nr 11, poz. 371) - kwota zwiększenia powinna być jednak doliczona do emerytury dopiero po ustaleniu minimalnej wysokości świadczenia. Według Sądu Najwyższego dosłowne stosowanie dawnego art. 15 ust. 5 ustawy rewaloryzacyjnej (a obecnie art. 56 ust. 7 ustawy o e.r. FUS) w istocie pozbawiłoby osobę opłacającą składki na ubezpieczenie społeczne rolników rekompensaty w postaci faktycznego zwiększenia świadczenia. Tymczasem organ rentowy pomimo rzekomego zwiększenia emerytury wnioskodawcy z tytułu opłacania składek na ubezpieczenia rolnicze i tak ustalił wysokość świadczenia na poziomie minimalnym, co jest błędne.

W tej sytuacji konieczne było uchylenie zaskarżonego wyroku, poprzedzającej go decyzji organu rentowego i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania organowi rentowemu w celu obliczenia jeszcze raz prawidłowej wysokości emerytury wnioskodawcy według wskazanych zasad.

R.S.